de fakta själv eller bara skaffa sig en aktuell översikt över ämnet.

Vad gäller tilläggsbehandlingen till kirurgi har man i USA en klart mer positiv inställning än vad som är vanligt i Skandinavien, vilken nyligen dokumenterats i konsensusmötet i regi av Svensk förening för övre abdominell kirurgi (en delförening av Svensk Kirurgi). Å andra sidan redogör man huvudsakligen väl för de fakta som finns, men tolkar då även överlevnadsvinster på någon eller några månader mycket positivt, även om livskvaliteten under dessa månader inte egentligen är beskrivna. Helheten får klart överbetyg.

### Bra referensbok

Sammanfattningsvis tycker jag att detta är en bra bok att ha som referensbok för alla som behandlar patienter med gastrointestinal cancer. Den bör finnas på våra medicinska bibliotek och i något exemplar på de större kirurgklinikerna. •

## Utmärkt lärobok i pediatrisk otorinolaryngologi

Lauren D Holinger, Rodney P Lusk, Christopher G Green, eds. **Pediatric laryngology & bronchoesophagology.** Philadelphia: Lippincott–Raven, 1996, Pris £ 135. ISBN 0-397-5165-09.

*Recensent: docent Richard Kuylenstierna, öron-, näs- och halskliniken, Karolinska sjukhuset, Stockholm.*

Pediatrisk otorinolaryngologi är för de flesta en relativt okänd subspecialitet. Ungefär en tredjedel av patienterna på en ordinär öron-, näs- och hals (ÖNH)-klinik utgörs av barn och ungdomar under femton år. Det stora flertalet av barnen utreds och behandlas för välkända sjukdomar och åkommor ofta av inflammatorisk natur, som otosalpingit, otit eller tonsillit eller dessa sjukdomars följder. Man kan på goda grunder säga att specialiteten en gång i tiden uppstod för att parera effekterna av komplikationer till inflammatoriska sjukdomar inom ÖNH-området.

Under lång tid använde man sig huvudsakligen av kirurgiska metoder. Numera ligger forskningsfronten ofta långt ifrån kirurgteknisk utveckling, och frågeställningarna löses i stället i samverkan med mikrobiologer, immunologer och molekylärbiologer. De inflammatoriska ÖNH-sjukdomarna drabbar i mycket stor utsträckning yngre och barn, som därför blir föremål för ett särskilt forskningsintresse. En helt annan grupp av barn med sjukdomar som ÖNH-specialisten, särskilt internationellt, på senare tid intresserat sig alltmer för är individer med förvärvade eller medfödda skador i huvud–halsområdet. Dessa patienter remitteras vanligen inte automatiskt till ÖNH-klinik utan har sin hemvist på barnsjukhus.

### Fyller ett stort behov

Många av de sjukdomar, skador och missbildningar som man som ÖNH-specialist möter på barnkliniken är inte bara ovanliga utan ofta svårbehandlade. Barnen har många gånger komplicerade interkurrenta sjukdomar eller missbildningar, är måhända intuberade och respiratorbehandlas. I de mera komplicerade fallen saknas annat än anekdotisk erfarenhet bland kolleger inom landet. Flera specialister som är särskilt intresserade har därför sökt kontakter och delvis utbildning utomlands, vilket på relativt kort tid har höjt kompetensen på flera håll i landet. När det som nu har givits ut en lärobok i pediatrisk laryngologi och bronkesofagologi, ser den intresserade till att snabbt förskansa sig på ett ostört ställe för att ta del av visdomen.

»Pediatric laryngology & bronchoesophagology» har redigerats av Lauren D Holinger, Rodney P Lusk och Christopher G Green i samverkan med en rad andra välkända läkare och forskare och fyller med sin kliniska inriktning ett stort behov.

Boken, som är på drygt 400 sidor, utmärks av en stringent och logisk struktur med många och utmärkta illustrationer och diagram. Struphuvudets, luftvägarnas och matstrupens embryologiska utveckling har för en gångs skull givits en aptitlig och intresseväckande utformning, liksom områdets grundläggande normala och patologiska anatomi hos barn i olika ålder och utveckling. Endoskopiska fotografier åtföljs sålunda i flera avsnitt av schematiska tecknade bilder för ökad förståelse, men detta till trots ges i ett separat avsnitt tekniska råd och anvisningar om endoskopisk fotografering och dokumentation.

### Test av det kliniska omdömet

Några kapitel ägnas lite ovanligare ämnen som principer för hur beslut skall fattas i riskabla situationer hos barn med t ex allvarliga övre luftvägshinder, och det förekommer till och med ett självtest där läsaren får pröva sitt kliniska omdöme på verkliga fall ur författarens fatabur. I allt väsentligt är boken emellertid en traditionell lärobok som följer en konsekvent och didaktisk linje.

Kapitelvis tar man upp ämnen som anestesi vid undersökning och operation av övre luftvägshinder, endoskopisk instrumentering och teknik, utredning och värdering av förvärvade och kongenitala skador och förträngningar i särskilt larynx och trakea. Andra kapitel ägnas kronisk hosta, gastroesofagal reflux och sömnapnésyndrom hos barn.

### Rekommenderas varmt

På många håll i världen har man befarat och även noterat en ökning av barn med förvärvade och medfödda skador inom ÖNH-området och då särskilt i larynx och trakea mot bakgrund av bl a neonatalogins snabba utveckling. I Sverige kan vi näppeligen skönja en sådan utveckling. Utomordentligt välskött andningsvård på neonatal och barnintensivvårdsavdelningar leder till få komplikationer av denna art. Icke desto mindre förekommer dessa och andra skador och fordrar många gånger stora och inte minst långvariga insatser med hög morbiditet och lidande för barn och anhöriga.

Föreliggande lärobok ger goda grundläggande kunskaper inom ämnesområdet och är dessutom kompletterad med fylliga och aktuella referenslistor. Det är därför referentens uppfattning att boken varmt kan rekommenderas inte bara till särskilt intresserade ÖNH-laryngologer utan även till företrädare för anestesi, intensivvård och pediatrik i olika former. •

## Gastroenterologi för distriktsläkare

**Gastroenterology. Prime practice.** CD-ROM. Volume 2, number 2. A CD-ROM series for primary care practitioners. Plattform: Windows. Uppdateringsfrekvens: 4 ggr/år. Pris £ 60. New York: Churchill Livingstone, 1997. ISBN 1-57602-003-7.

*Recensent: dr Mikael Gronowitz, Nödinge vårdcentral, Nödinge.*

»Primepractice» är ett interaktivt CD-ROM-program skapat av läkare vid Mayokliniken i Rochester MN USA. Programmet riktar sig till amerikanska distriktsläkare för fortbildning, men lämpar sig lika bra för svenska kolleger. Prenumeranter får en ny CD-ROM var tredje månad.

Jag har granskat nr 2 1996 som handlar om gastroenterologi, där syftet är att ge läsaren nyheter inom området. Tidigare utgåvor har handlat om kardiologi, neurologi, kärlsjukdomar och hypertoni, lungmedicin och prevention.

### Kliniska fall med facit

Varje CD-ROM består av fyra delar, där tyngdpunkten ligger på fjärdelen med fyra kliniska fall. Som läkare arbetar man sig systematiskt genom fallen med anamnes, klinisk undersökning och preliminär diagnos. Därefter beställer man relevanta prov och utredningar. Till sist sätter man en slutgiltig diagnos och får facit.

I de övriga delarna finns ett avsnitt med senaste nytt, »Hot topics», ett bibliotek med referensmaterial och slutligen en sista del kallad »Etc». Programmet är lärorikt och använder på ett elegant sätt modern multimediateknik. Serien kombinerar illustration, video och ljud, där patienterna berättar om sina symtom m m.

### Utbildningsmaterial av hög kvalitet

Hjärttoner och lungauskultationsfynd hörs väl. De videoinspelade endoskopierna håller mycket hög kvalitet. Röntgen och ultraljudsbilder är lika bra som i verkligheten. Programmet är roligt och lättanvänt, såväl för den datorovane, som för den lekfulle. Det lämpar sig väl för enskild fortbildning, och är utmärkt för vidareutbildning av AT- och ST-läkare. •